

Tillförlitligheten av snabbtest för analys av narkotiska preparat

---

I ett beslut den 12 december 2002 anförde *chefsJO Eklundh* följande.

Initiativet

Enligt en tidningsartikel i Svenska Dagbladet den 7 juli 2002 satt två personer i Malmö i häkte i tre veckor på grund av polisens okunnighet. Av artikeln framgick vidare följande. En man och en kvinna i Malmö greps i mitten av juni. I den bil som de färdades i hittade polisen närmare ett halvt kilo vitt pulver i en plastpåse. Den preliminära undersökningen av pulvret tydde på att det rörde sig om amfetamin. Detta ledde till att paret häktades. När provresultatet kom från Statens kriminaltekniska laboratorium visade det sig att pulvret i påsen var socker. De två misstänkta personerna släpptes omedelbart.

Muntliga upplysningar inhämtades från Polismyndigheten i Skåne. Därvid framkom att polisen i samband med att två personer misstänktes för stöld och olaga intrång anträffade en påse med ca 475 g vitt pulver. En snabbanalys av pulvret gjordes på länskriminalen dagen efter gripandet. Analysen visade att det var amfetamin. Pulvret sändes därefter till Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) för analys. När beskedet kom från SKL visade det sig att pulvret i påsen var socker.

Mot bakgrund av det anförda beslutade jag att ta upp saken till utredning som ett initiativärende.

Utredning

Polismyndighetens handlingar i bl.a. ärendet – – – granskades.

Av polisanmälan framgick följande. I samband med en husrannsakan i ett fordon anträffades ca 500 g vitt pulver inlindat i packtejp. Förpackningen låg i en tygpåse som i sin tur låg i en axelremsväska mellan framstolarna i fordonet. På fråga till de båda misstänkta vems väskan var svarade de först undvikande, men sedan sade den ene att det var den andres väska, vilket denne medgav. Efter det att pulvret anträffats ändrade personerna sina uppgifter om väskan och uppgav att denna legat bak i bilen hela dagen och att de inte visste vems väskan var.

Av en promemoria från länskriminalavdelningen avseende snabbtestet framgick följande. Vid testet användes engångshandskar. Det inlindade tejpförsedda paketet lades i ett dragskåp på ett C4-kuvert. Engångstestpinnar användes och något korn togs för att köra snabbtestet. Metod A användes och den orangefärgade ”rutan” på testet överensstämde med vätskan där pulvret lagts ned. Resultatet påvisade amfetamin.

Ärendet remitterades till Rikspolisstyrelsen för yttrande om tillförlitligheten av den snabbtest för analys av narkotiska preparat som Polismyndigheten i Skåne använt i ärendet samt om i vilken mån analysresultatet kunde utgöra underlag för tvångsåtgärder. Rikspolisstyrelsen (rikspolischefen AA) anförde följande.

Bakgrund

Lördagen den 15 juni 2002 greps två personer av polisen i Malmö misstänkta för stöld alternativt olaga intrång. I samband med gripandet hittades ett paket innehållande 520 gram vitt pulver vilket misstänktes vara amfetamin. Polisens s.k. snabbtest visade att pulvret var amfetamin. Misstankarna utvidgades till att omfatta även grovt narkotikabrott, och personerna anhölls och häktades. Vid efterföljande laborietest vid Statens kriminaltekniska laboratorium visade det sig att pulvret var socker. Personerna hade då varit häktade i tre veckor och frigavs omedelbart.

Tillförlitligheten av snabbtest för analys av narkotika

Rikspolisstyrelsen har i samarbete med Statens kriminaltekniska laboratorium tagit fram snabbtest för narkotika (fabrikat NIK). Snabbtestet har använts sedan år 1994.

Testet består av en tillsluten plastförpackning som innehåller en eller flera ampuller beroende på vilken typ av narkotika som skall testas. Testet utförs genom att förpackningen öppnas och en viss mängd av den misstänkta narkotikan hålls i förpackningen som därefter tillsluts. Glasampullerna krossas genom att tryckas sönder utifrån. Det misstänkta materialet blandas med kemikalierna från glasampullerna och avläses därefter mot en färgskala som, vid positivt resultat, indikerar vilken typ av narkotika det är fråga om.

Snabbtesten finns i regel inne på polisstationerna och handhas endast av personal som genomgått särskild utbildning i ämnet.

Det skall också framhållas att snabbtestet bara kan ge en indikation på att det testade materialet är narkotika. Under förutsättning att snabbtestet handhas på rätt sätt bedöms tillförlitligheten som mycket hög. Alla resultat från snabbtest följs upp med en verifikationsanalys vid ett laboratorium, i regel Statens kriminaltekniska laboratorium. I några fall har även Tullverkets laboratorium använts.

Om instruktionen för hantering av snabbtest inte följs, så kan det leda till ett oriktigt positivt besked. När oriktigt resultat erhålls beror det vanligtvis på hanteringsfel – att en för stor mängd av undersökningsmaterialet används i testet eller att den rekommenderade processen fram till avläsning inte följs. Kriminaltekniska laboriet har vid några tillfällen kunnat konstatera att handhavandefel varit den troligaste orsaken när felaktiga besked har erhållits. De efterföljande kontrollerna vid laboriet har dock gett de korrekta resultaten.

År 1995 gjorde Rikspolisstyrelsen en uppföljning av utförda snabbtest. Styrelsens bedömning var att användandet av snabbtest för analys av narkotiska preparat är av stort värde och innebär en förbättring i förundersökningsarbetet.

Vid uppföljningen ansåg Styrelsen

- att tillförlitligheten av snabbtesten är mycket hög
- att tillbuden vid handhavandet varit få
- att snabbtesten underlättar beslut om frihetsberövande eller frigivning
- att rättssäkerheten som en följd av detta har förbättrats.

Rikspolisstyrelsen har i dag ingen annan uppfattning än den som kom fram i uppföljningen från år 1995.

Kan analysresultatet utgöra underlag för tvångsåtgärder?

Rikspolisstyrelsen anser att snabbtesten är ett viktigt och tillförlitligt hjälpmedel som kan stärka eller försvaga misstankar om att testat material kan vara narkotika. Det är dock styrelsens uppfattning att testresultatet inte ensamt bör utgöra grund för tvångsåtgärder. En helhetsbedömning bör göras av de omständigheter som förelåg när den misstänkta narkotikan påträffades. Testresultatet är en sådan omständighet. Förpackningssätt, platsen där den påträffas, innehavarens person m.m. är andra omständigheter som alltid vägs in vid bedömningen.

I det nu aktuella fallet fanns det andra omständigheter som konstituerade misstanke om brott. Det gällde exempelvis att det misstänkta pulvret låg paketerat på ett sådant sätt som är brukligt i narkotikasammanhang, att ingen i bilen ville kännas vid paketet och att de misstänkta var kända sedan tidigare av polisen för viss brottslighet. Även tiden och platsen för ingripandet gav näring åt misstankarna.

Resultatet av snabbtestet kombinerat med andra omständigheter torde med andra ord kunna ge tillräckliga förutsättningar för att tillgripa tvångsåtgärder.

Rikspolisstyrelsen bedömer att snabbtesten har bidragit till ett bättre underlag för åklagarna vid beslut om t.ex. frihetsberövanden, vilket har stärkt rättssäkerheten för den enskilde.

Snabbtesten utgör ett bra hjälpmedel för poliserna som underlag i avrapporteringen till åklagarna. Resultaten av test gör det möjligt att i ett tidigt skede av utredningen få en klar indikation på vilket slag av preparat som beslagtogs. Denna tidiga information är av betydelse vid de inledande förhören med den misstänkte och anses också ha medfört såväl en stärkt rättssäkerhet som en effektivisering av utredningsarbetet.

Information och utbildning

Rikspolisstyrelsen har förmedlat både utbildning och information beträffande snabbtest, bl.a. till polisens regionala kontaktpersoner i narkotikafrågor.

Statens kriminaltekniska laboratorium har särskilt uppmärksammat på eventuella problem med snabbtesten. Laboratoriet överväger för närvarande också att ytterligare förtydliga instruktionen för hantering av snabbtest.

Rikspolisstyrelsen kommer givetvis även i fortsättningen att, tillsammans med Kriminaltekniska laboratoriet, följa upp frågan om utbildning i syfte att undvika alla former av hanteringsfel i samband med snabbtestet.

Bedömning

Rikspolisstyrelsen har förklarat att den bedömer det aktuella snabbtestets tillförlitlighet som mycket hög under förutsättning att testet handhas på rätt sätt. Enligt styrelsen beror oriktiga resultat vanligtvis på hanteringsfel. Det har vidare upplysts att testet handhas endast av personal som genomgått särskild utbildning i ämnet. Jag noterar att Rikspolisstyrelsen tillsammans med SKL kommer att följa upp frågan om utbildning i syfte att undvika alla former av hanteringsfel i samband med snabbtestet.

Trots att tillförlitligheten av snabbtestet bedöms som mycket hög inträffar det uppenbarligen fall då testet visar ett oriktigt resultat. Som Rikspolisstyrelsen anför bör därför testresultatet inte ensamt utgöra grund för tvångsåtgärder. Man måste i stället göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter kring påträffandet av

den misstänkta narkotikan. Vid en sådan bedömning är testresultatet således endast en av flera omständigheter som skall beaktas.

Det här aktuella fallet visar på det angelägna i att svarstiderna för SKL:s undersökningar blir så korta som möjligt. Denna fråga har nyligen behandlats i delbetänkandet (SOU 2002:45) Snabbare lagföring 4 – Ett snabbförfarande för brottmål, som avgetts av beredningen för rättsväsendets utveckling (se s. 56 f.).